

Social security of people having been harmed as a result of an accident at work and occupational disease in the United Kingdom, Norway, Sweden, Denmark, Finland

Соціальне забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, у Великобританії, Норвегії, Швеції, Данії, Фінляндії

Aliona Burka

Key words:

occupational accident, occupational disease, social security, insurance payments, monthly insurance payments, one-time assistance in the event of death of the injured person.

Ключові слова:

нещасний випадок на виробництві, професійне захворювання, соціальне забезпечення, страхові виплати, щомісячні страхові виплати, одноразова допомога у разі смерті потерпілого.

Постановка проблеми та її актуальність. Страхування від нещасних випадків на виробництві і подальше соціальне забезпечення постраждалих осіб, що здійснюється з метою якнайшвидшого відновлення працездатності потерпілої особи та гарантування гідного рівня забезпечення під час її професійної, медичної, соціальної реабілітації, а у разі встановлення факту інвалідності – призначення пенсій, допомог не нижче від законодавчо визначених мінімальних розмірів, має життєво важливе значення для кожного члена соціуму, а також економічного успіху кожної країни¹.

Стабільне та довготривале скорочення кількості нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань є головною метою політики ЄС у сфері охорони здоров'я та безпеки праці, оскільки згідно з новими глобальними оцінками нещасні випадки та травми, пов'язані з роботою, коштують ЄС 476 млрд євро на рік та призводять до втрати 3,9% ВВП². Однак, попри те, що політика ЄС загалом та політика кожної із зазначених нижче країн спрямована на запобігання виробничому травматизму та професійним захворюванням і на зменшення загальних сум страхових виплат, виробничий травматизм із усіма його наслідками продовжує існувати як явище в соціально-трудоному житті тієї чи іншої країни, що створює потребу в аналізі та подальшому удосконаленні соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання.

Метою статті є дослідження видів соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, у Великобританії, Норвегії, Швеції, Данії, Фінляндії.

Виклад основного матеріалу. У Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії центральним органом у галузі соціального забезпечення працівників, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання, є Департамент праці та пенсій, який організовує здійснення страхових виплат та допомагає людям у пошуках роботи.

Застраховані особи мають право на допомогу з тимчасової непрацездатності, що виплачується максимум до п'ятдесяти двох тижнів, починаючи з третього дня непрацездатності. Перші двадцять вісім днів непрацездатності допомога виплачується у розмірі близько ста фунтів стерлінгів на тиждень для дорослої людини, а починаючи з двадцять дев'ятого тижня, розмір допомоги становить близько ста десяти фунтів

¹ International Labour Organization. Офіційний сайт. URL: <https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang-en/index.htm> (дата звернення: 20.01.2019).

² European Agency for Safety and Health at Work. Офіційний сайт. URL: <https://osha.europa.eu/en/about-eu-osha/press-room/eu-osha-presents-new-figures-costs-poor-workplace-safety-and-health-world> (дата звернення: 20.01.2019).

стерлінгів на тиждень. З п'ятдесят третього тижня непрацездатності допомога буде виплачуватися, якщо інвалідність виникла до сорока п'яти років. Розмір допомоги у такому разі становить близько ста тридцяти фунтів стерлінгів на тиждень для дорослих.

Якщо застрахована (потерпіла) особа у віці від шістнадцяти до п'ятдесяти дев'яти років має дохід, нижчий від встановленого рівня, то вона має право ще на соціальну допомогу. Сума допомоги залежить від доходу потерпілого та інших обставин. Проте соціальна допомога не буде виплачуватися, якщо розмір заощаджень потерпілого перевищує шістнадцять тисяч фунтів стерлінгів або якщо особа працює в середньому понад шістнадцять годин на тиждень.

Щоб людина могла отримати пенсію з інвалідності, відсоток втрати працездатності повинен бути не меншим ніж чотирнадцять. При стовідсотковій втраті працездатності розмір пенсії з інвалідності становив у 2018 році майже сто сімдесят фунтів стерлінгів на тиждень, тоді як при втраті двадцяти відсотків працездатності – близько тридцяти чотирьох фунтів стерлінгів на тиждень³. Пенсія виплачується з п'ятнадцятого тижня після нещасного випадку або після початку професійної хвороби. Основними критеріями при визначенні розміру пенсії є відсоток втрати працездатності, вік застрахованої особи та попередній дохід. Окрім цього, особі зі стовідсотковою втратою працездатності, яка потребує догляду, виплачується допомога по догляду.

Заслуговує на увагу і досвід Великобританії щодо виплати ще одного виду допомоги – пенсійної дотації, право на яку мають потерпілі особи, страховий випадок з якими стався до 01 жовтня 1990 року. Пенсійна дотація надається, якщо одночасно дотримані такі вимоги: 1) особа досягла пенсійного віку; 2) особа не працює на регулярній основі. Розмір дотації у 2018 році становив близько сімдесяти фунтів стерлінгів на тиждень⁴. У разі смерті працівника виплачується одноразова допомога на поховання (понад дві тисячі фунтів стерлінгів), опікунам дітей виплачується допомога у розмірі дев'яноста фунтів стерлінгів на тиждень на одну дитину⁵.

Застраховані особи водночас з можливістю відшкодування завданої шкоди в рамках системи соціального страхування мають право подати позов до суду з метою отримання компенсації за отриману виробничу травму або професійне захворювання, якщо страховий випадок стався з вини роботодавця. Така виплата здійснюється за рахунок роботодавця та відповідно до норм цивільного права.

У Королівстві Норвегія всім працівникам, які постраждали на виробництві, надається повна компенсація втраченого заробітку та відшкодовуються додаткові витрати, понесені в період реабілітації. За рахунок страхових коштів здійснюються виплати допомоги на лікування, допомоги з безробіття, пенсії, надаються послуги з медичної реабілітації. Пенсія з непрацездатності може бути призначена, якщо працездатність зменшилася на понад 30%.

Якщо нещасний випадок призвів до загибелі застрахованої особи, одноразові виплати надаються тому із подружжя, хто пережив іншого, і дітям. Пенсія вдові/вдівцю надається незалежно від тривалості шлюбу, а також може бути надана особам, які не були одружені офіційно (проживали у цивільному шлюбі), однак лише за умови, що він або вона перебували на утриманні померлого та піклуються про дітей померлого. Дитяча пенсія виплачується згідно із загальним правилом до досягнення дитиною вісімнадцяти років або до досягнення двадцяти років, якщо дитина втратила обох батьків. Якщо дитина навчається, то пенсія продовжує виплачуватися до досягнення нею двадцяти одного року.

У Королівстві Швеція передбачені такі види соціального забезпечення: допомога з непрацездатності, допомога під час реабілітації, допомога на поховання, пенсія. Крім того, відшкодовуються всі витрати за надані медичні послуги (перелік останніх фактично не відрізняється від тих, що закріплені у законодавстві інших країн).

Якщо страховий випадок призвів до зменшення працездатності на двадцять п'ять відсотків і більше, то потерпіла особа має право на допомогу з непрацездатності. Її розмір залежить від відсотка втрати

³ Your social security rights in United Kingdom. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1132&langId=en> (дата звернення: 15.01.2019).

⁴ Your social security rights in United Kingdom. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1132&langId=en> (дата звернення: 15.01.2019).

⁵ Social Security Programs Throughout the World: Europe // Social Security. Office of Retirement and Disability Policy. URL: <https://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2008-2009/europe/unitedkingdom.html> (дата звернення: 25.01.2019).

працездатності. Роботодавець оплачує перші п'ятнадцять днів непрацездатності, а із шістнадцятого дня виплати здійснює Управління соціального страхування. Максимальний розмір допомоги – вісімдесят відсотків від втраченого доходу⁶.

Якщо внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання застрахована особа більше не здатна працювати на попередній роботі, то вона має право на професійну реабілітацію (реінтеграцію), на час якої отримуватиме допомогу.

У разі зменшення працездатності застрахованої особи щонайменше на одну п'ятнадцяту внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання у неї виникає право на пенсію. На відміну від інших країн у Швеції під час розрахунку пенсії береться до уваги не середній дохід за рік, а різниця між доходом, який особа могла б отримати, та доходом, який вона отримує (може заробити) після настання страхового випадку. Розмір пенсії становить різницю між можливим та реальним доходом особи. Пенсія виплачується тимчасово або постійно. Якщо нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання призводить до смерті особи, то члени її сім'ї мають право на одноразову грошову допомогу та пенсію через втрату годувальника⁷.

У Королівстві Данія компетентним органом у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання, є Arbejdsskadestyrelsen під контролем Міністерства зайнятості, а основним нормативно-правовим актом є Закон «Про страхування професійної шкоди» (Arbejdsskadesikringsloven).

Працівники в Данії, які постраждали від нещасного випадку на виробництві або тимчасово не можуть працювати через професійне захворювання, отримують допомогу у зв'язку із хворобою. Мета такої допомоги – компенсувати втрачений заробіток, а максимальний термін її виплати становить п'ятдесят два тижні.

Якщо після закінчення лікування працездатність особи не відновлюється, то застрахована особа може подати заяву про отримання пенсії. Розмір пенсії, як і в усіх країнах, залежить від ступеня втрати працездатності та річного доходу, який застрахована особа отримувала до настання страхового випадку. Мінімальний відсоток втрати працездатності, що надає право на звернення за пенсією, становить п'ятнадцять відсотків.

Застраховані особи, що визнані повністю непрацездатними після настання страхового випадку, отримують пенсію у розмірі вісімдесяти відсотків від доходу. У разі часткової непрацездатності пенсійні виплати будуть зменшені. Так, втрата шістдесяти п'яти відсотків працездатності призведе до виплати пенсії у розмірі п'ятдесяти двох відсотків від заробітної плати.

Окрім цього, якщо внаслідок страхового випадку працездатність застрахованої особи зменшилася більш ніж на п'ятдесят відсотків, то вона має ще й право на одноразову компенсацію. У 2018 році компенсація за сто відсотків втрати працездатності становила 879 000 датських крон (п'ять відсотків втрати працездатності, наприклад, передбачали розмір компенсації 43 950 датських крон)⁸.

Окрім пенсійних виплат або одноразових допомог, отриманих застрахованими особами внаслідок зменшення працездатності, передбачені і додаткові грошові виплати. Їх розмір залежить від ступеня зниження працездатності і збільшується щороку внаслідок індексації.

Якщо працівник помирає внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, то члени його сім'ї мають право звернутися з вимогою про отримання грошових виплат. Перед призначенням пенсій розглядається те, наскільки померла застрахована особа сприяла утриманню чоловіка/дружини, перевіряється рівень доходів чоловіка, дружини, наявність на утриманні дітей, рівень освіти тощо⁹.

⁶ Accident and Sickness insurance// Just Landed. URL: <https://www.justlanded.com/english/Sweden/Sweden-Guide/Jobs/Accident-and-Sickness-insurance> (дата звернення: 16.01.2019).

⁷ Ihre Rechte der sozialen Sicherheit in Schweden. Beschäftigung, Soziales und Integration. Europäische Union. 2013. S. 26–27. URL: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_de.pdf (дата звернення: 12.01.2019).

⁸ Ihre Rechte der sozialen Sicherheit in Dänemark. Beschäftigung, Soziales und Integration. Europäische Union. 2018. S. 32–33.

⁹ Ihre Rechte der sozialen Sicherheit in Dänemark. Beschäftigung, Soziales und Integration. Europäische Union. 2018. S. 34–35.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника виплачується вдові, вдівцю, в тому числі і тим, що проживали у цивільному шлюбі, у розмірі до тридцяти відсотків річного доходу померлого (на 2012 рік це складало 19 115 євро або 142 200 датських крон на рік). Пенсія вдові чи вдівцю виплачується, як правило, протягом десяти років, але за певних обставин термін виплати може бути продовжений до двадцяти років. Окрім цього, зазначені вище особи мають право на перехідну допомогу. Її обсяг визначається за фіксованою ставкою в 149 тис. датських крон і регулюється щороку. Щоб отримати перехідну допомогу, подружжя має проживати разом до моменту смерті, а якщо це цивільний шлюб, то його тривалість не повинна бути меншою за два роки.

Пенсія дітям виплачується до вісімнадцяти років (але може бути продовжена, якщо діти навчаються, до двадцяти одного року) у розмірі від десяти до двадцяти відсотків доходу померлого. Інші особи, які перебували на утриманні померлого, також мають право на пільги¹⁰.

У Республіці Фінляндія за розробку та підготовку законодавства про страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань відповідає Міністерство соціальних справ та охорони здоров'я. Система страхування працівників базується на Законі «Про компенсації працівникам» від 2015 року.

Страхування від нещасних випадків передбачає щоденну допомогу (räiväraha), пенсійні виплати (tapaturmaeläke), допомогу під час професійної реабілітації (kuntoutusraha), одноразову компенсацію при встановленні постійної загальної непрацездатності, допомогу на поховання (hautausapu), відшкодування необхідних витрат на медичне лікування.

Щоденна допомога на період тимчасової непрацездатності виплачується, якщо особа є непрацездатною понад три дні. Максимальний термін її надання становить один рік. Протягом перших чотирьох тижнів розмір допомоги дорівнює заробітній платі працівника, яку він отримував від роботодавця. З початку п'ятого тижня розмір допомоги визначається на основі його річного заробітку¹¹. Якщо по спливу одного року непрацездатність зберігається, то особі виплачується одноразова компенсація. Розмір щоденної допомоги та одноразової компенсації залежить від різновиду непрацездатності (тимчасова і часткова/повна непрацездатність; постійна і часткова/повна непрацездатність). У разі смерті застрахованої особи її дітям, чоловіку/дружині виплачується пенсія у зв'язку із втратою годувальника.

До інших видів страхових виплат належать такі: допомога з догляду, додаткові виплати на одяг та компенсація за ведення домашнього господарства. Виплати на реабілітацію надаються потерпілим, у яких працездатність, функціональні здібності чи можливості заробляти на життя погіршилися через травми. Страхові виплати під час реабілітації мають на меті компенсувати втрачений заробіток (на час професійної реабілітації), додаткові витрати на службове житло, додаткові засоби, а також зміну місця проживання¹².

Висновки. Дослідивши сферу соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, у Великобританії, Норвегії, Швеції, Данії, Фінляндії, ми зробили висновок, що основними видами страхових виплат є допомоги/виплати на період тимчасової непрацездатності, пенсійні виплати для самої потерпілої особи або пенсії вдові/вдівцю, дітям-сиротам (у разі смерті застрахованої особи), одноразові допомоги, медична та професійна реабілітація. Необхідно зазначити, що у видах соціального забезпечення чи умовах, порядку отримання відсутні кардинальні відмінності (основні види соціального забезпечення та загальні підстави їх отримання у країнах, що підлягали аналізу, збігаються). Відмінними ознаками є тривалість періоду здійснення страхових виплат, їх розмір (особливості розрахунку розміру виплат), відсоток втрати працездатності, що надає право на отримання пенсій чи одноразової допомоги, та наявність окремих додаткових видів соціального забезпечення.

¹⁰ Unfallversicherung // Infocenter der Region Sønderjylland-Schleswig. URL: <https://www.pendlerinfo.org/pendlerinfo/de/sozialversicherung/unfallversicherung/> (дата звернення: 26.01.2019).

¹¹ Your social security rights in Finland. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1109&langId=en&intPagId=4523> (дата звернення: 25.01.2019).

¹² Occupational accidents and occupational diseases // Ministry of Social Affairs and Health, Social Insurance Institution Kela, National Institute for Health and Welfare THL, Finland. URL: <https://stm.fi/en/sickness-rehabilitation/occupational-accidents-and-illnesses> (дата звернення: 23.01.2019).

Анотація

У статті досліджено особливості соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, у Великобританії, Норвегії, Швеції, Данії, Фінляндії. Автором визначено, що основними видами соціального забезпечення постраждалих осіб є допомога з тимчасовій непрацездатності, пенсія з інвалідності, пенсія вдові/вдівцю, сироті/напівсироті, медична та професійна реабілітація, а рівень соціального забезпечення в цілому є досить високий.

Summary

The article deals with the features of social security of people who have suffered as a result of an industrial accident or occupational disease in the United Kingdom, Norway, Sweden, Denmark, Finland. The author has determined that the basic types of social security for the victims are temporary disability benefits, disability pensions, widow/widower pensions, orphan/half orphan pensions, medical and vocational rehabilitation and the level of social security as a whole is quite high.

Використана література:

1. International Labour Organization. Офіційний сайт. URL: <https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang-en/index.htm> (дата звернення: 20.01.2019).
2. European Agency for Safety and Health at Work. Офіційний сайт. URL: <https://osha.europa.eu/en/about-eu-osha/press-room/eu-osha-presents-new-figures-costs-poor-workplace-safety-and-health-world> (дата звернення: 20.01.2019).
3. Your social security rights in United Kingdom. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1132&langId=en> (дата звернення: 15.01.2019).
4. Social Security Programs Throughout the World: Europe. Social Security. Office of Retirement and Disability Policy. URL: <https://www.ssa.gov/policy/docs/progdsc/ssptw/2008-2009/europe/unitedkingdom.html> (дата звернення: 25.01.2019).
5. Accident and Sickness insurance // Just Landed. URL: <https://www.justlanded.com/english/Sweden/Sweden-Guide/Jobs/Accident-and-Sickness-insurance> (дата звернення: 16.01.2019).
6. Ihre Rechte der sozialen Sicherheit in Schweden. Beschäftigung, Soziales und Integration. Europäische Union. 2013. S. 26–27. URL: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_de.pdf (дата звернення: 12.01.2019).
7. Ihre Rechte der sozialen Sicherheit in Dänemark. Beschäftigung, Soziales und Integration. Europäische Union. 2018. S. 32–33.
8. Unfallversicherung // Infocenter der Region Sønderjylland-Schleswig. URL: <https://www.pendlerinfo.org/pendlerinfo/de/sozialversicherung/unfallversicherung/> (дата звернення: 26.01.2019).
9. Accidents at work and occupational diseases: flat rate or full reparation? European survey on the conditions of compensation for the victims – Eurogip-21/E. June 2005. P. 21.
10. Your social security rights in Finland. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1109&langId=en&intPagelD=4523> (дата звернення: 25.01.2019).
11. Occupational accidents and occupational diseases // Ministry of Social Affairs and Health, Social Insurance Institution Kela, National Institute for Health and Welfare THL, Finland. URL: <https://stm.fi/en/sickness-rehabilitation/occupational-accidents-and-illnesses> (дата звернення: 23.01.2019).

Aliona Burka,

*Postgraduate Student of the V.M. Koretsky Institute of State and Law
of the National Academy of Sciences of Ukraine*